

SHARQ VA G'ARB MUSIQASINING PEDAGOGIK FARQLARI: O'QITISH METODLARI VA IJROCHILIK FALSAFASI TAQQOSLANISHI

Saidkarimova Kumush Saidaminovna

Qarshi Davlat Universiteti

San'atshunoslik fakulteti 2-kurs talabasi

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI: *Ushbu maqola Sharq va G'arb musiqiy an'analarining o'quv jarayonidagi farqlarini ilmiy asosda yoritadi. Maqolada Sharq musiqasining og'zaki an'anaga tayangan o'qitish tizimi, ustoz–shogird maktabining o'rnini belgilash bilan birga G'arb musiqasining nota, texnika va nazariyaga tayangan akademik modeli tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada musiqiy tafakkur, improvizatsiya, ritm, pedagogik yondashuv, sahna madaniyati va ijrochilik psixologiyasi bo'yicha ilgari kam yoritilgan yangi qarashlar, innovatsion qiyoslar va zamonaviy talqinning musiqiy ta'limga ta'siri bayon etiladi.*

KALIT SO'ZLAR:

Sharq musiqasi, G'arb musiqasi, musiqa pedagogikasi, maqom, klassik musiqaga o'qitish, ijrochilik metodlari, improvizatsiya, notaga asoslangan ta'lim, ritm, estetik qarashlar, badiiy tafakkur.

Kirish

Sharq va G'arb musiqalari — ikki yirik madaniy olamning san'atdagi aksidir. Ularning ildizlari, kuy tuzilmalari, ritmik tizimi, estetik qarashlari va pedagogik yondashuvlari bir-biridan keskin farq qiladi. Bu farqlar nafaqat musiqaning o'zida, balki uni o'rgatish metodlari, ustoz–shogird tizimi, nota madaniyati, ijrochilik falsafasi va psixologik tayyorgarlikda ham yaqqol ko'rinadi.

Zamonaviy musiqa ta'limida ushbu ikki an'ananing uyg'unligi talab qilinadi. Shu bois Sharq va G'arb o'qitish metodlarini chuqur tahlil qilish bugungi kunda dolzarb ilmiy mavzulardan biri hisoblanadi.

I. Sharq musiqasining pedagogik asoslari

1.1. Ustoz–shogird maktabi — og'zaki an'ana markazi

Sharq musiqasi, ayniqsa o'zbek, turk, arab, fors va hind an'analari asrlar davomida og'zaki tarzda o'rgatilgan. Bu tizimning o'ziga xosligi shundaki:

Kuyini yozib emas, eshitib o'rganish ustuvor.

Shogird ustozning nafasini, qo'l harakatini, ruhiy holatini kuzatadi.

Bilim "kitobdan" emas, balki shaxsdan shaxsga o'tadi.

Bu jarayon musiqada ruhiy aloqa, "mavridi kelgan ilhom" tushunchalarini shakllantiradi.

1.2. Maqom va pardalar tizimi

Sharq musiqasining nazariy asoslari:

Maqom tizimi

Mikrotonal pardalar (1/4, 1/6 tovushlar)

Murakkab usullar (ritmlar)

Shogird avvalo his qiladi, keyin tushunadi. Ya'ni, Sharqda ta'lim avval amaliy, keyin nazariy yo'l bilan boradi.

1.3. Improvizatsiya — ijodning yuragi

Sharq musiqasida:

Ijrochi ham bastakor,

Bastakor ham ijrochi,

Har bir ijro takrorlanmas hisoblanadi.

O'qitishda shogirdan erkinlik, "ichki ovoz"ni topish, kuyini o'zlashtirish emas, uni o'zining ma'naviy talqini bilan jonlantirish talab qilinadi.

Bu pedagogik yondashuv o'quvchini o'ta sezgir, badiiy fikrlovchi, ruhiy jihatdan nozik ijrochiga aylantiradi.

II. G'arb musiqasining pedagogik asoslari

2.1. Nota — markaziy o'quv vositasi

G'arbda o'qitishning birinchi belgisi — nota savodi.

U nafaqat yozuv, balki:

ritmni aniq o'lchash,

tempni ushlash,

intonatsiyani nazorat qilish,

ansambl uyg'unligini yaratish uchun asosiy pedagogik vositadir.

2.2. Texnikaga yo'naltirilgan ta'lim

G'arb o'qitish tizimi:

- texnika (barmoqlar mustahkamligi),

- koordinatsiya,

- nazariy bilim,

- tahlil,

- partituraning o'qish kabi aniq struktura asosida ishlaydi.

Bu shogirdga aniqlik, disiplina va standart ijro beradi.

2.3. Kompozitor fikriga qat'iy sodiqlik

Sharqda ijrochi asarni “yangi tiriltirsa”, G‘arbda aksincha:

“Kompozitor nima degan bo‘lsa — shuni ijro et.”

Morfoanaliz, shakl, dinamika belgilari, temp — barchasi og‘ishmay bajariladi.

III. Asosiy pedagogik farqlar

Quyida eng chuqur va ilmiy tahlil qilingan yangi farqlar keltiriladi.

Farq 1: O‘qitishning yo‘nalishi

Sharq G‘arb

Avval amaliy, keyin nazariy Avval nazariy, keyin amaliy

Eshitish — bosh ta‘lim vositasi O‘qish (nota) — bosh ta‘lim vositasi

Farq 2: Ijodga munosabat

Sharq: „Ijrochi ijodkor bo‘lishi shart.“

G‘arb: „Ijrochi – asarni bajaruvi.“

Bu pedagogik falsafadagi eng chuqur tafovutdir.

Farq 3: Ritmik tarbiya

Sharqda usullar (7/8, 10/8, 17/8 kabi murakkab ritmlar) matematik emas — ruhiy.

G‘arbda ritm metronomik va aniqlik bilan o‘rgatiladi.

Demak, Sharq ritmi — sezgi;

G‘arb ritmi — struktura.

Farq 4: Badiiy tafakkur va dunyoqarash

Sharq musiqasi ko‘proq:

- falsafiy,
- tasavvufiy,
- ramziy,
- ichki kechinmalarga tayanadi.

G‘arb musiqasi esa:

- dramatik,
- syujetli,
- shaklga asoslangan,
- konflikt orqali rivojlanadi.

Bu farq pedagogikada ham ko‘rinadi.

Farq 5: O‘qituvchi shaxsi

Sharqda ustoz shogirdning ruhiy yo‘l ko‘rsatuvchisi.

G‘arbda o‘qituvchi trener, metodist, nazoratchi funksiyasida.

IV. Zamonaviy ta‘limda ikki maktab uyg‘unligi

Bugungi kunda musiqa pedagogikasida samarali natija uchun:

- ✓ Sharqning — ruhiy o‘qitish tizimi
- ✓ G‘arbnig — aniq va tizimli metodikasi birlashtirilmoqda.

Yangi tajribalar shuni ko‘rsatmoqda:

Sharq improvizatsiyasi G‘arb ijrochiligiga yangi erkinlik beradi.

=====

G'arb texnikasi Sharq musiqasiga aniqlik olib kiradi.

Ikkalasi birga o'quvchida ijodkorlik + texnik ustalik uyg'unligini yaratadi.

Bu hozirgi musiqa ta'limining eng dolzarb yo'nalishidir.

Xulosa

Sharq va G'arb musiqalarini ta'lim jarayonida qiyosiy o'rganish nafaqat madaniy farqlarni aniqlaydi, balki zamonaviy ijrochilik metodlarini boyitadi. Sharqning sezgi, ilhom va ma'naviyatga asoslangan yondashuvi G'arbning texnik aniqligi va qat'iy metodikasi bilan uyg'unlashganda yangi avlod mutaxassisleri shakllanadi.

Bugungi musiqa ta'limi — bu ikki olamning eng yetuk tomonlarini uyg'unlashtirishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Saydalieva, Dilfuza Zairjanovna PEDAGOGIK FAOLIYAT SHARQ VA G'ARB MUTAFAKKIRLARINING NUQTAI-NAZARIDA // ORIENSS. 2023. №5.

2. Dilshodjon Doniyor O'g'li Davronov Sharq va G'arb san'atining bir biriga o'xshashligi va farqi, o'zaro musiqiy nazariy bilimlar almashuvi // Science and Education. 2025. №3.

Saidkarimova Kumush Saidaminovna, THE ROLE OF MUSIC IN SOCIAL LIFE. (2025). American Journal of Pedagogical and Educational Research, 34, 41-43. <https://americanjournal.org/index.php/ajper/article/vi>